

HAASTE

ITÄMEREN PELASTAMISEKSI

Helsingin ja Turun
kaupunkien
toimet Itämeren tilan
parantamiseksi
- haaste muille
toimijoille

Julkilausuma

Helsingin ja Turun kaupungit osoittavat oheisella sitoumuksella ja siihen liittyvällä haastekampanjalla huolestuneisuutensa Itämeren tilasta ja sen kehityksestä. Sitoumuksella kaupungit päättävät toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, joilla Helsingin ja Turun kaupungit voivat vaikuttaa vesien tilaan paikallisesti ja koko Itämeren piirissä. Kaupunkien toimenpiteet koskevat pistekuormitusta, kaupunkien viemäriverkoston kehittämistä, haja-asutusalueen kuormitusta, kaupunkien harjoittamaa maataloutta, laivaliikenteen ja veneilyn jätevesien käsittelyä sekä satamien tekemiä ruoppauksia.

Konkreettisten vesiensuojelutoimenpiteiden lisäksi kaupungit sitoutuvat myös osaltaan panostamaan kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön, vesiensuojelun tutkimukseen sekä yleisen valistuksen antamiseen.

Haastekampanjan avulla kaupungit haluavat saada myös muut toimijat mukaan toimimaan Itämeren tilan parantamiseksi. Kaupunkien toimenpiteiden osalta Helsinki ja Turku esittävät kohdennetun haasteen eri tahoille. Erityisesti kaupungit esittävät haasteen muille Itämeren kaupungeille ja esittävät, että Itämeren kaupunkien yhteistyöverkostot BaltMet ja UBC yhdessä ryhtyisivät viemään eteenpäin haastekampanjaa.

Lisäksi osapuolet haluavat tällä julkilausumalla saada myös muut suomalaiset toimijat – kunnat, yritykset, korkeakoulut ja ministeriöt - lisäämään panostustaan Itämeren tilan parantamiseksi.

Helsinki ja Turku raportoivat jatkossa kampanjan edistymisestä ja seuraavat haastettujen tahojen osallistumista haastekampanjaan.

Sitoumuksellaan Turun ja Helsingin kaupungit ottavat huomioon myös Itämeren suojelusopimuksen ja Helsinki-komission tavoitteet ja ohjelmat Itämeren suojelun edistämiseksi, samoin alueelliset ympäristöstrategiat ja -ohjelmat sekä Lounais-Suomen että Uudenmaan alueella ja pyrkivät toimimaan niissä esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Katsaus Itämeren tilaan ja siihen vaikuttaviin tekijöihin

ITÄMERI JA SEN TILA

Itämeri on nuori ja ekologisesti hyvin herkkä meri-alue. Se on vesitilavuudeltaan maailman toiseksi suurin murtovetinen sisämeri ja siihen kuuluu varsinaisen Itämeren lisäksi suuria lahtia kuten esimerkiksi Pohjanlahti, Suomenlahti ja Riianlahti.

Ainutlaatuisuutensa lisäksi Itämeri on valitettavasti myös yksi saastuneimmista murtovesialtaista. Itämeren suuri alttius saasteille ja myrkyille johtuu sen mataluudesta ja muodosta, pienestä vesitilavuudesta sekä huonosta veden vaihtuvuudesta. Itämeren keskisyvyys on vain 55 metriä ja veden täydellisen vaihtumisen kestoajan arvioidaan olevan noin 30 vuotta.

Itämeren suurimpana ja vakavimpana uhkana pidetään rehevöitymistä, josta näkyvinä merkkeinä ovat lähes jokakesäiset runsaat leväkukinnat sekä rantojen ja kalaverkkojen limoittuminen. Rehevöityminen johtuu pääasiassa meren pintaalaa noin neljä kertaa suuremmalta valuma-alueelta tulevasta korkeasta kuormituksesta. Valuma-alueeseen kuuluu osia 14 valtiosta ja alueella asuu lähes 90 miljoonaa ihmistä. Kaikissa merta ympäröivissä maissa on paljon teollisuutta sekä maataloutta ja näin mereen on joutunut jo useiden kymmenien vuosien ajan sekä ravinteita että ympäristömyrkkyyä.

Rehevöitymisen seurauksena pohjaan vajoavat kuolleet levät kuluttavat hajotessaan runsaasti happea, ja pohjan hapettomat alueet ovat laajentuneet. Jopa kolmannes koko Itämeren pohjasta kärsii happikadosta. Hapettomissa oloissa pohjasta liukenee lisää ravinteita veteen, mikä rehevöittää merta entisestään. Ulkoisen kuormituksen vähe-

tessäkin sisäinen kuormitus jatkuu pitkään ja meren tila kohentuu hitaasti.

Suomenlahti on Itämeren rehevöitynein alue ja se ei tule kestämaan nykyistä ravinnekuormaansa, joka on kolminkertainen verrattuna muihin Itämeren alueisiin. Uusimpien tutkimustuloksien mukaan Suomenlahden happikatoalue oli vuoden 2006 kesällä poikkeuksellisen laaja ja pohjan tila oli heikompi kuin kertaakaan 2000-luvulla. Lisäksi pohjan läheisessä vedessä oli rikkivetyä koko Suomenlahden alueella. Happikadon seurauksena sisäinen fosforikuormitus pääsee käynnistymään nopeasti aina kun vesimassojen kerrostuminen luottaa otolliset edellytykset.

Vaikka Itämereen tulevaa orgaanisen aineen, ravinteiden ja eräiden ympäristömyrkköjen kuormitusta on erityisesti parin viimeisen vuosikymmenen aikana pystytty vähentämään, on ravinnekuormitus sekä Suomesta että lähialueen muista maista ekologisen tasapainon kannalta edelleen liian suurta. Viimeksi kuluneet vuosikymmenet ovatkin osoittaneet, että muutokset Itämeressä ovat olleet voimakkaita ja vedet ovat huonontuneet koko Itämeren alueella. Tilanteen pysyvä paraneminen edellyttää fosfori- ja typpikuormituksen merkittävää alentamista koko Itämeren valuma-alueella.

TILAAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Tällä hetkellä Itämerta rasittavat pahiten mereen päässeet ja pääsevät ravinnekuormat, haitalliset aineet sekä runsastunut laivaliikenne.

Rehevöityminen johtuu ihmisten toiminnasta, kuten esimerkiksi yhdyskuntien jätevesistä, maataloudesta, haja-asutuksesta, liikenteestä, energian tuotannosta ja teollisuudesta. Tutkimuksien mukaan Pietarin alueen jätevedet vaikuttavat koko Suomenlahden avomerialueelle, kun taas rannikkovesiemme huono tila johtuu pääasiassa kotimaisista päästöistä. Vuosina 1997 - 2001 Itämereen tulevien ravinteiden kokonaismäärä oli fosforin osalta noin 35 000 tonnia ja typen osalta noin 650 000 tonnia. Samana ajanjaksona Suomen osuus oli noin 10 % Itämereen joki- ja jätevesien mukana tulleesta kokonaisravinnekuormituksesta. Suomen maa-alueelta päätyi ihmisen toiminnan vaikutuksesta Itämereen vuosittain keskimäärin noin 3 000 tonnia fosforia ja 42 000 tonnia typpeä. Kun otetaan huomioon myös ravinnelaskeuma sekä luonnonhuuhtouma, niin vuosittainen kokonaiskuorma oli fosforin osalta 4 200 tonnia ja typen osalta 84 000 tonnia. Vuosien 1992-1996 kuormitukseen verrattuna fosforimäärä pysyi suurin piirtein samana kuin aikaisemmin ja typpimäärä kasvoi 8 000 tonnilla.

Maatalous on merkittävin suomalainen rannikkovesien kuormituslähde ja sen merkittävyttä korostaa pistemäisten kuormituslähteiden ravinnepäästöjen pieneneminen. Vuosina 1997-2001 maatalouden osuus oli fosforikuormasta lähes puolet ja typpikuormasta reilu kolmannes. Helsingin ja Turun edustalla maatalouden osuus on vielä merkittävämpi: Helsingin edustalla maatalouden osuus sekä fosfori- että typpikuormasta on reilu puolet

ja Saaristomerellä jopa kolme neljäsosaa. Myös teollisuudella, kalankasvatuksella ja asutuskeskuksilla on merkitystä ravinnelähteinä, joskin näiden fosfori- ja typpikuormitus on vähentynyt huomattavasti ainakin parinkymmenen viime vuoden aikana.

Itämeren eliöstöön ja pohjasedimenttiin kertyy suuria määriä haitallisia aineita valtameriin verrattuna. Tämä johtuu Itämeren suuresta kuormituksesta, epäedullisista hajoamisoloista sekä vähäisestä vedenvaihtuvuudesta. Vaarallisten aineiden päästöjä Itämereen tulee lähinnä yhdyskunta- ja teollisuusvesien sekä valumavesien mukana. Näiden lisäksi päästöjä tulee myös ilmaperäisenä laskeumana.

Raskasmetalleja kulkeutuu Itämereen suoraan teollisuuslaitosten päästöjen mukana, mutta myös hajakuormituksena. Raskasmetallit vaikuttavat eliöiden kasvuun, lisääntymiseen sekä aktiivisuuteen. Raskasmetallien määrät ovat viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana vähentyneet, mutta arvot ovat edelleen huomattavasti korkeampia kuin esimerkiksi Pohjanmerellä. Teollisuuden raskasmetallipäästöt keskittyvät yleensä laitosten lähialueiden rannikkovesiin. Jokivesien mukana tuleva raskasmetallikuormitus sen sijaan leviää tasaisemmin suuremmalle alueelle ja se on monikymmenkertainen teollisuuden päästöihin verrattuna. Raskasmetallit kertyvät sedimentteihin ja pohjakerrostumiin, joista ne voivat siirtyä takaisin Itämeren ravintoverkkoon. Esimerkiksi laivaväylien ja satama-alueiden ruoppaukset ja ruoppausjätteen läjitykset siirtävät pohjaan kertyneitä raskasmetalleja takaisin veteen.

Erilaisia kemikaaleja on käytössä kymmeniä tuhansia ja näistä vain pienestä osasta on olemassa ympäristövaikutusten arvioinnin kannalta olennaiset tiedot. Myös eri aineiden yhteisvaikutukset ovat usein tuntemattomia. Ympäristömyrkköjen vaikutuksia eliöihin on tutkittu paljon. Myrkyt aiheuttavat esimerkiksi epämuodostumia kaloille ja heikentävät äyriäisten saalistuskykyä. Esimerkkinä vaarallisten aineiden aiheuttamasta ongelmasta voidaan mainita silakoiden korkea dioksiinipitoisuus. Vaikka joidenkin ympäristömyrkköjen määrä on laskenut, kertyvät ympäristömyrkyt edelleen Itämeren eliöstöön. Haitallisten aineiden pitoisuuksista Itämeressä on tarkkaa tietoa vain muutamasta merkittävimmästä orgaanisesta aineesta sekä joistakin raskasmetalleista.

Suuri osa Itämereen joutuvasta öljystä on peräisin maalta, jokivesistä ja ilmasta. Nämä öljypäästöt kuormittavat pääasiassa sedimenttiä, mutta samalla myös koko Itämeren ekosysteemiä. Myös jatkuvasti kasvava säiliöalusliikenne lisää huomattavasti ympäristö- ja alusonnettomuusriskiä Itämerellä. Lisäksi tahallisia öljypäästöjä tapahtuu Itämerellä jatkuvasti. Suomen merialueilla on myös yli 1 000 hylkyä, joissa on varastoituneena öljyä.

Itämeren luonnon tasapaino järkkyy vilkastuneen alusliikenteen, veneilyn ja virkistystoiminnan johdosta. Ongelmia aiheuttavat myös siltojen, satamien ja väylien rakentaminen, merihiekan nosto sekä muu Itämeren alueella toteutettava toiminta. Esimerkiksi merihiekan nosto aiheuttaa muutoksia vedenalaiseen maisemaan, syvyysuhteisiin ja virtauksiin.

UUDET UHAT

Itämeren uusimpia merkittäviä uhkia ovat kemikaali- ja öljykuljetusten lisääntyminen, ympäristömyrkyt, tulokaslajien saapuminen Itämerelle sekä ilmastonmuutos.

Kun kemikaalikuljetukset ja muu meriliikenne Itämerellä lisääntyy, kasvavat myös kemikaali-onnettomuuksien riskit. Arvioiden mukaan pelkääntään Suomenlahden säiliöalusten kokonaisliikenne voi vuonna 2010 olla jopa 160 miljoonaa tonnia vuodessa, josta noin puolet olisi öljykuljetuksia. Uhkana ovat myös mereen useita vuosikymmeniä sitten haudatut myrkkytynnyrit ja muut jätteet.

Onnettomuusuhan ja laivojen jätevesien ja pako-kaasujen rehevöittävän vaikutuksen lisäksi laivojen aalto- ja imuvaikutukset sekä potkurivirrat aiheuttavat sisäsaaristossa eroosiota ja nostavat ravinteita ym. aineita pohjasta pintaan. Ruoppaaminen ja ruoppausmassojen läjitys aiheuttavat myös veden samentumista ja saattavat palauttaa kiertoon jo sedimentoituneita aineita, kuten ympäristömyrkyjä.

Alusten painolastivesien mukana vesistöstä toiseen kulkeutuvat tulokaslajit ovat merien monimuotoisuuden suurimpia uhkia. Tulokaslajit saattavat syrjäyttää alkuperäisiä lajeja ja aiheuttaa näin meren tasapainon järkkymistä. Kovaa vauhtia lisääntyvän alusliikenteen mukana Itämerelle tulee tulokaslajeja entistä enemmän ja uusilta merialueilta. Itämeressä on tähän mennessä tavattu jo yli 100 tulokaslajia, joista noin 60–70 on onnistunut asettumaan pysyvästi ainakin johonkin Itämeren osaan. Luku on huomattava suhteutettuna Itämeren nuoresta iästä johtuvaan pieneen lajimäärään.

Eläinlajien määrä vaihtelee Itämeressä Tanskan salmien noin 450 lajista Pohjanlahden vain noin 50 lajiin.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset Itämereen ovat vielä osin ennustamattomia. Voidaan kuitenkin olettaa, että esimerkiksi korkeammilla kesälämpötiloilla, lisääntyneellä sateisuudella ja muuttuvilla jääolosuhteilla tulee olemaan useita ympäristöllisiä ja biologisia vaikutuksia. Esimerkiksi ilmastonmuutoksesta aiheutuneet lisääntyneet sateet ja valunnat tulevat lisäämään kuormitusta ja pahentavat Itämeren rehevöitymistä entisestään. Ilmastonmuutoksen aiheuttamilla vaikutuksilla on merkitystä mm. myös kaupunkien maankäyttöratkaisuihin ja vesi- ja viemärlaitosten toimintaan.

Kaupunkien toimenpiteet

1. PISTEKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN

1.1 Kaupunkien viemäriverkoston parantaminen

- Kaupungit laativat hulevesien käsittelysuunnitelman, jossa selvitetään mm.
 - hulevesien ympäristövaikutukset ja mahdollinen käsittelytarve
 - hulevesien aiheuttamien tulvien torjunta
 - sekaviemärintiverkostoon menevän huleveden määrän vähentämismahdollisuudet
- Viemäriverkoston saneerausta lisätään, jäteveden ylivuodot pyritään minimoimaan ja mahdollisesti käyttöönotettava sekaviemärintimaksi kohdennetaan ensisijaisesti verkoston kohentamiseen. Ylivuotoja minimoidaan erityisesti sekaviemärintyjä alueita saneeraamalla. Kiinteistönomistajia kehoitetaan johtamaan kiinteistöjen kuivatus- ja sadevedet hulevesiviemäriin, jos ne johdetaan nykyisin jätevesi- tai sekaviemäriin.

Perustelut:

Ilmastonmuutoksen on arvioitu lisäävän sään ääri-ilmiöitä, jolloin myös kaupunkitulvien riski kasvaa. Katu- ja teollisuusalueilta ojiin, puroihin ja edelleen mereen johdettava hulevesi voi sisältää haitallisia aineita siinä määrin, että hulevesien laatu ja mahdollinen käsittelytarve tulee selvittää. Hulevesien hallintaa kaupungissa voidaan parhaiten edistää laatimalla hulevesien käsittelysuunnitelma, jossa määritetään hulevesien hallinnan pääperiaatteet ja toimenpiteet. Sekaviemärintiverkostosta joudutaan tulvatilanteissa johtamaan viemäriverkoston ylivuotoina mereen. Sekaviemärintiverkostoon menevän huleveden määrää voidaan vähentää verkoston saneerauksen kautta, jolloin verkoston ylivuodot mereen vähenevät.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot parantamaan kaupunkien viemäriverkostoa:

- Muut kunnat
- Vesi- ja viemärilaitokset

2. HAJAKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN

2.1 Maatalouden kuormituksen vähentäminen

- Kaupungin omistamia peltoja (Helsingissä mm. Haltialan pellot ja Turussa mm. Ruissalossa sijaitsevat pellot) muutetaan esimerkkipelloiksi maatalouden vesiensuojelutoimenpiteiden osalta
 - peltoja viljellään suorakylvömenetelmällä
 - peltojen lannoitetasoa vähennetään vastaamaan realistisia satotavoitteita ottaen huomioon maan fosforitila
 - eri lohkoille lasketaan vuosittain ravinnetaseet seuraavan vuoden lannoitetaso määrittämiseksi
 - tulvan alle toistuvasti jäävät ja erityisen eroosioherkät peltoalueet jätetään viljelyn ulkopuolelle
 - pellon ja vesistön väliin jätetään aina riittävän leveät lannoittamattomat ja viljelemättömät suoja-alueet, joilta kasvusto korjataan
 - kaupungin vuokrapelloille asetetaan erityisvaatimuksia vesiensuojelun osalle
- Maanvaihtomenettelyä tai muita menetelmiä keskitetään kohdentumaan eroosioherkkien ja tulvavaarassa olevien peltoalueiden saamiseen pois viljelykäytöstä myös yksityisten omistamilta mailta.

Perustelut:

Itämeren suojelua ei voida nykyisestä merkittävästi edistää puuttumatta maatalouden aiheuttamaan kuormitukseen. Hajakuormituksella on suuri vaikutus rannikkovesien tilaan. Eroosion vähentämistoimenpiteillä on mahdollista parantaa veden laatua ja vähentää maatalouden aiheuttamaa kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. Maatalouden erityisympäristötuessa käytettyjä menetelmiä, suojavyöhykkeitä ja -kaistoja, laskeutusaltaita, kosteikkoja ja pohjapatoja on käytetty irronneen ja virtaavan veden mukana kulkeutuvan kiintoaineen pysäyttämiseen. Kiintoaineen pysäyttäminen pelloilla on vesiensuojelullisesti tehokkaampaa kuin toimenpiteet kiintoaineen pysäyttämiseksi uomissa. Suorakylvöllä tarkoitetaan viljan ja lannoitteen kylvämistä muokkaamattomaan maahan. Suorakylvöllä voidaan maanpinta suojata eroosiolta ympärivuotisesti. Suorakylvön etuna ovat myös pienemmät kustannukset. Kun kyntö jää pois, säästyy kustannuksia ja aikaa. Samalla tavalla myös tarkkaan mitoitettu ravinteiden käyttö peltolohkoilla säästää sekä rahaa että ympäristöä. Kaikkein tulvaherkimmillä pelloilla paras keino vähentää vesistökuormitusta on ottaa ne kokonaan pois viljelykäytöstä.

Vaikka Helsingin ja Turun kaupungit eivät ole merkittäviä maatalouden harjoittajia, kaupungit pyrkivät harjoittamansa maatalouden sekä omistamiensa peltojen osalta vähentämään niiden aiheuttamia ravinnepäästöjä vesistöihin.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot maatalouden kuormituksen vähentämiseksi:

- Muut kunnat
- Helsingin yliopisto
- Maataloustuottajain Varsinais-Suomen liitto
- Uudenmaan Maataloustuottajain liitto
- ProAgria
- Maaseutukeskukset: ProAgria Farma ProAgria Uusimaa

2. HAJAKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN

2.2 Haja-asutusalueen jätevesipäästöjen pienentäminen

- Viemäriverkostoa kehitetään ja laajennetaan vesiensuojelun kannalta tärkeimmille haja-asutusalueille.
- Kaupungit kannustavat jätevesiyhtymien perustamista rakennetuille haja-asutusalueille edellyttäen, ettei niillä ole mahdollisuutta liittyä paineviemäriin.
 - tukitoimilla nopeutetaan viemäröimättömien alueiden liittymistä keskitettyyn vesihuoltoon
 - kohteina ovat Helsingissä saaret, Turussa saaret ja Aurajoen valuma-alue
- Kaupungit kunnostavat haja-asutusalueilla olevien omien kiinteistöjensä jätevesien käsittelyjärjestelmät määräysten edellyttämälle tasolle jo vuoteen 2010 mennessä.
- Tiedotuksella ja neuvonnalla kannustetaan kiinteistönomistajia uudistamaan ja parantamaan jätevesien käsittelyjärjestelmiä ennen ns. haja-jätevesiasetuksen edellyttämiä määräaikoja.

Perustelut:

Haja-asutusalueella yhden henkilön talousjätevesien orgaaninen aine ja kokonaisfosfori kuormittavat ympäristöä 6–8-kertaisesti verrattuna vesihuoltolaitoksen viemäriin liittyneen asukkaan jätevesikuormitukseen. Kaupunkien omistamien kiinteistöjen (koulut, leirikeskukset ym.) jätevesien käsittelyjärjestelmien parantamisella nopeutetaan jätevesien käsittelyn tehostamista ns. hajajätevesiasetuksessa edellytettyn määräaikaan verrattuna.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot vähentämään hajakuormitusta:

- Muut kunnat
- Vesi- ja viemärilaitokset

3. PILAANTUNEIDEN SEDIMENTTIEN RUOPPAUKSET

- Orgaanisten tinayhdisteiden tai muiden haitta-aineiden pahimmin pilaamia alueita kunnostusruopataan.
 - kunnostusruoppauksia kohdistetaan niille alueille, joissa on korkeat haitta-ainepitoisuudet sekä riski aineiden leviämisestä puhtaille ja jo puhdistetuille alueille
- Helsingissä pahimmat ongelmakohdat Länsisataman ja Sörnäisten sataman edustoilla sekä tietyillä paikoilla Kruunuvuorenselällä, Turussa Aurajokisuun alue
 - lähes kaikissa pienvenesatamissa sedimentit ovat mm. TBT:llä pilaantuneita
- Kaupungit toimivat yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa alueellisten pilaantuneiden sedimenttien käsittely- ja läjitysalueiden perustamiseksi sekä käsittelymenetelmien kehittämiseksi.

Perustelut:

Kaupunkien edustan merialueilla pohjasedimentit ovat pilaantuneet useissa paikoissa teollisen toiminnan seurauksena. Viime vuosina haitallisimmiksi ja yleisimmiksi pilaantumista aiheuttaviksi yhdisteiksi ovat osoittautuneet orgaaniset tinayhdisteet, joista tunnetuin on tributyyliini (TBT), jota on käytetty laivojen ja veneiden pohjamaaleissa. Useissa ruoppauskohteissa sedimenttien haitta-ainepitoisuudet ovat niin korkeita, ettei niitä voi läjittää mereen, vaan sedimentit tulee läjittää erillisille läjitysalueille, jotka rakennetaan niin, etteivät haitta-aineet pääse meriympäristöön. Meren pohjassa olevat pilaantuneet sedimentit voivat aiheuttaa haittaa ympäristölle myös muiden toimintojen takia. Mm. laivojen potkurivirrat ja jokidynamiikka voivat aiheuttaa sedimenttien kulkeutumista ja haitta-aineiden joutumista vesimassaan ja siinä oleviin eliöihin. Siksi myös pahimmin saastuneita muita kuin satamarakentamisen tai laivaväylien rakentamisen yhteydessä esille tulevia ruoppauskohteita tulee saattaa kunnostusruoppausten piiriin silloin, kun kunnostuksesta saatava hyöty on työn aikaisia haittoja merkittävästi suurempi.

Pilaantuneiden sedimenttien läjitykseen kelpaavia alueita tulee perustaa kuntien ja valtion kanssa toteutettavana yhteistyönä. Tällöin on nykyistä paremmin osoitettavissa sopivia läjityspaikkoja myös muille toimijoille kuin kaupunkien satamille.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot ruoppausten vesistövaikutusten vähentämiseksi:

- Satamakaupungit
- Satamat
- Pienvenesatamat
- Telakat
- Ympäristöministeriö
- Alueelliset ympäristökeskukset
- Merenkululaitos

4. LAIVALIIKENTEEN JA VENEILYN JÄTEVESIPÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN

- Vaikutetaan satamamaksuihin siten, että jätevesimaksu sisältyy automaattisesti alusjätemaksuun, riippumatta siitä jättääkö alus jätevedet maihin vai ei.
- Alennetaan tai poistetaan alusjätemaksusta vapautettujen laivojen jätevesimaksuja siten, että jätevesien maihinjätto tulee houkuttelevammaksi ja pyritään varustamaan laivapaikat vastaanotto-laittein.
- Luodaan paremmat edellytykset maasähkön käyttämiseksi reittiliikenteen laivoissa.
- Septitankkien tyhjennyspaikkoja lisätään kaupunkien venesatamissa ja leirikohteissa.

Perustelut:

Alusjätelainsäädännön mukaan kansainvälisessä liikenteessä olevat alukset voivat tyhjentää käsittelemättömiä käymäläjätevesiä mereen yli 12 meripeninkulman etäisyydellä ja käsiteltyjä jätevesiä 3 meripeninkulman etäisyydellä rannikosta. Satamaan jätettäessä jätevesistä joutuu maksamaan jätevesimaksun. Tällä hetkellä alusjätemaksu ei sisällä jätevesimaksua, vaan se maksetaan jätevesiä erikseen jätettäessä. Säännöllisessä liikenteessä olevat alukset on yleensä vapautettu alusjätemaksusta (merenkulkulaitos) ja ne hoitavat jätehuoltonsa itse. Jättämistään jätevesistä ne kuitenkin maksavat jätevesimaksun. Helsingin ja Turun satamissa on valmiudet vastaanottaa jätevesiä. Laivaliikenteen mereen päästämät jätevedet vaikuttavat suoraan meren rehevöitymiseen. Yhtenä tehokkaana keinona edistää jätevesien vastaanottoa on varustaa laivapaikat asianmukaisin vastaanotto-laittein.

Maasähkön käyttö vähentää satamissa olevien laivojen päästöjä ilmaan ja laivojen meluhaittaa. Maasähkön käytön lisääminen vaatii investointeja laivoissa ja satamissa.

Pienveneiden septitankkiverkosto on vielä liian suppea ja varsinkin suurille huviveneille on tarjolla vähän tyhjennyspaikkoja.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot laivaliikenteen päästöjen vähentämiseksi:

- Satamakaupungit
- Satamat
- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Merenkulkulaitos
- Varustamot

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot vähentämään veneilyn aiheuttamaa vesistökuormitusta:

- Muut kunnat
- Pienvenesatamat
- Turun ja Helsingin alueen veneilyseurat

5. KANSAINVÄLINEN YMPÄRISTÖYHTEISTYÖ

- Kaupungit tukevat kansainvälisiä Itämereen kohdistuvia ympäristöhankkeita omien verkostojensa kautta, kuten BaltMet- tai Union of the Baltic Cities -yhteistyön avulla.
 - Esimerkkinä mm. John Nurmisen säätiön Puhdas Meri -hanke, jossa tavoitteena on perustaa Pietarin jätevedenpuhdistamoille kemiallinen fosforinpoisto.
- Panostetaan kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön, erityisesti Venäjälle.
 - Helsingin ja Turun kaupunkien sekä Pietarin kaupungin välistä ympäristöyhteistyötä tiivistetään painottaen vesiensuojeluyhteistyötä

Perustelut:

Olemalla aktiivisesti mukana yhteistyöverkostojen toiminnassa on kaupungeilla merkittävä rooli kansainvälisessä ympäristöyhteistyössä. Näitä verkostoja ovat esimerkiksi Itämeren alueen suurkaupunkien yhteistyöverkko BaltMet (Baltic Metropolises) ja Itämeren kaupunkien liitto (UBC). Näillä verkostoilla on mahdollisuus tehokkaasti edistää kaupunkien ympäristönsuojelutoimenpiteiden kohdentamista Itämeren tilan parantamiseksi ottaen huomioon valtioiden, EU:n ja yksityisten rahoitusmahdollisuuksien optimaalinen käyttö.

Ympäristöyhteistyöllä pyritään tukemaan ympäristönsuojelun edistämistä Venäjän kaupungeissa, erityisesti Pietarissa. Kemiallinen fosforinpoisto Pietarin kolmella suurimmalla puhdistamolla vähentäisi lähes 27 % Suomenlahteen tulevasta leville käyttökelpoisesta fosforikuormasta. Suomen ympäristökeskuksen tekemien tutkimusten mukaan se on kustannustehokkain ja nopein tapa parantaa Suomenlahden avomeriosan tilaa, kun verrataan kaikkia mahdollisia vesiensuojelutoimia Suomessa ja Venäjällä. Toimenpide vähentäisi jo muutaman vuoden kuluessa toimista levämäärää Suomenlahdella. (www.puhdasitameri.com)

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön:

- Muut kunnat
- Yritykset
- Järjestöt
- Ulkoasiainministeriö
- Ympäristöministeriö
- Sisäasiainministeriö
- Baltic Metropolises
- Itämeren kaupunkien liitto

6. TUTKIMUSHANKKEET JA PROFESSUURIN PERUSTAMINEN

Kaupungit osallistuvat Itämeren tilaan sen parantamiseen liittyviin teknis-luonnontieteellisiin tutkimushankkeisiin yhteistyössä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa.

- Helsinki perustaa tähän liittyen lahjoitusprofessorin ympäristöntutkimuksen tai -suojelun opetuslalle.
 - Osallistutaan Itämeren tilaa koskeviin tutkimushankkeisiin.

Perustelut:

Helsingin yliopistolla, Teknisellä korkeakoululla ja pääkaupunkiseudun kaupungeilla sekä opetusministeriöllä on ollut vuodesta 1998 kaupunkitutkimusprofessoreja, joiden tehtävänä on liittää kaupunkien tarpeet ja toiminta tieteelliseen tutkimustyöhön. Vastaavasti Turun kaupungilla on lahjoitusprofessoreja Turun yliopistossa ja Turun kauppakorkeakoulussa. Samalla periaatteella perustettava professuuri keskittyisi ympäristönsuojelun tai ympäristötutkimuksen edistämiseen.

Tutkimushankkeissa keskitytään yhteistyöhön yliopistojen, tutkimuslaitosten ja käytännön toimijoiden kanssa. Esimerkkinä on mm. käynnissä oleva hanke laivaliikenteen typpipäästöjen ja vaikutusten selvittämiseksi Helsingin ja Tallinnan välisessä laivaliikenteessä.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot osallistumaan tutkimushankkeisiin:

- Yliopistot
- Ammattikorkeakoulut
- Muut kunnat
- Yritykset

7. SAARISTOMEREN SUOJELURAHASTON PERUSTAMINEN CENTRUM BALTICUM -SÄÄTIÖN YHTEYTEEN

- Turku perustaa Centrum Balticum -säätiön yhteyteen Saaristomeren suojelurahaston.

Perustelut:

Perustettavan rahaston tavoitteena on tukea Saaristomeren konkreettisia vesiensuojelutoimia ja vesiensuojeluun liittyvää tutkimusta. Saaristomeren tilan parantaminen edellyttää entistä määrätietoisempaa toimintaa ja tuntuvaan taloudellista panostusta. Siksi tarvitaan tutkimukseen pohjautuvia, uusia, innovatiivisia, tarkoin kohdennettuja ja kustannustehokkaita vesiensuojelutoimia. Rahaston varoja kohdennettaisiin vesiensuojelutoimenpiteisiin kohteissa, joissa saavutetaan suurin vesiensuojelullinen hyöty. Kaupungeilla on merkittävä rooli suojelurahaston perustamisessa.

Haaste muille toimijoille:

Turku ja Helsinki haastavat seuraavat tahot Saaristomeren suojelurahaston toimintaan ja rahoitukseen:

- Saaristomeren valuma-alueen kunnat ja yritykset

8. TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN ITÄMEREN TILASTA

- Lisätään tietoisuutta kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksista Itämeren tilan parantamiseen mm. järjestämällä teemailtoja ja tiedotusta sekä lisäämällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Perustelut:

Ympäristöasioihin ja varsinkin vesiensuojeluun liittyvällä valistuksella ja tiedottamisella lisätään kuntalaisten tietoisuutta omien toimenpiteiden vaikutuksesta lähiympäristöön ja vaikutetaan näin ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen.

Haaste muille toimijoille:

Helsinki ja Turku haastavat seuraavat tahot lisäämään tiedotusta:

- Muut kunnat
- Oppilaitokset
- Yhdistykset
- Media

Huolestuneena Itämeren tilasta ja sen kehityksestä ja sitoutuen edellä esitettyihin toimiin, Helsingin ja Turun kaupungit haluavat osoittaa muille hyvää esimerkkiä Itämeren pelastamiseksi tuleville sukupolville.

Kaupungit haastavat edellä mainittujen muiden kuntien, valtion organisaatioiden ja muiden tahojen lisäksi myös kaikki kansalaiset, kansalaisjärjestöt, yritykset, etujärjestöt ja oppilaitokset mukaan toimiin yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Helsingin kaupunki

ympäristöjohtaja

Pekka Kansanen

(09) 310 32000

pekka.kansanen@hel.fi

vs. ympäristötoimenjohtaja

Olli-Pekka Mäki

(02) 2623 412

olli-pekka.maki@turku.fi